

Gyertyatartópár - Esterházy Miklós nádor címerével

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	69.2031.1-2
Alkotó:	Neusser, Lukas
Készítés ideje:	1630 - 1635
Készítés helye:	Augsburg
Jelzés:	a talpon LN mesterjegy (Seling 1980, Nr. 1321); 1630-35 között használt augsburgi városjegy (Seling 1980. Nr. 59)
Anyag:	ezüst; részben aranyozott
Méretek:	magasság: 61 cm talpátmérő: 13 cm

A kor híres ötvösközpontjában, Augsburgban készült gyertyatartó-pár a 17. században népszerű, széles körben elterjedt tárgytypus képviselője. Mestere, Lukas Neusser (mester: 1618–1657) maga is több hasonló gyertyatartó párt készített.

Ezt a típust az oroszlán- vagy gömblábakon nyugvó háromszög-idomú talapzat, a díszvázából kinövő, baluszteres, karcsú száj és a kiszélesedő, lapos, nagy cseppfogó tálca jellemzi. Az itt bemutatott gyertyatartó-pár a tárgytypus igényesebb, figurális kialakítású emlékei közé tartozik.

A gyertyatartók talapzatának három oldalán egy-egy vésett díszű medalion helyezkedik el. Ezek közül az egyikben Jézus-monogram (IHS) látható kereszttel és három szöggel, a másokban Mária-monogram (MRA), ugyancsak három szöggel, valamint törrel átdőftt szívvel. A harmadik medalionban az Esterházy-család grófi címere kapott helyet, amelyet az aranygyapjas rend láncja övez. Esterházy Miklós (1583–1645) 1628-ban kapta meg ezt a kitüntetést, a familia tagjai közül elsőként. A gyertyatartók nem sokkal ezt követően, a talpba beütött augsburgi városjegy tanúsága szerint 1630-1635 között készültek.

Neussertől az oltárgyertyatartókon kívül további, az Esterházyakhoz kapcsolható liturgikus ötvösművek is ismertek. Így például a hercegi familia patronátusa alá tartozó Nagymárton (Mattersburg, Ausztria) zsidó hitközsége számára is Lukas Neusser készített héber feliratos, aranyozott ezüst fedeles kannát. A híres lengyelországi pálos kegyhely, Częstochowa pálos kolostor gyűjteményében található egy ezüst relief, amelyet feliratának tanúsága szerint Esterházy Pál és felesége, Esterházy Orsolya adományozott a templom kegyoltára számára 1670-ben. A reliefet Neusser ötvösjegyével látták el, mivel azonban a mester már 1657-ben meghalt, az újabb kutatások azt valószínűsítik, hogy a fogadalmi adomány a mester özvegye által vezetett ötvösműhelyből származik. (vö.: Jerzy Zmudzinski: *Esterházy Pál és Esterházy Orsolya fogadalmi plakettje a czestochowai pálos kolostor gyűjteményéből*. In: Barokk. Történelem, irodalom, művészet. [magyar különszám] Varsó, 2010, 169-184.)

A gyertyatartó-pár nem tartozott az Esterházy-kincstár anyagához, magángyűjteményből került az Iparművészeti Múzeumba, másik két, ugyanilyen jelzéssel és címerrel ellátott, de valamivel kisebb méretű gyertyatartóval együtt (ltsz.: 69.2032.1-2.).

III. Ince pápa (1198–1216) rendelkezése óta a katolikus templomokban az oltárra helyezett kereszt mellett előírásosan egy-egy gyertya égett a szertartások ideje alatt. Számuk egyre nőtt, míg a 15. század táján hatban állapodott meg.

Egyelőre nem ismert, hová szánta ezt a gyertyatartó-párt megrendelője, Esterházy Miklós. Figyelemre méltó, hogy egykor három hasonló gyertyatartó-pár állt a mariazelli *Gnadenkapelle* Esterházy Pál által 1690-ben állíttatott kegyoltárán, amint arról Jacob Hoffmann 1692-ben készült rézmetszete tanúskodik. Miután II. József fölőszlatta a szerzetesrendeket, Mariazell kincseiből nem csekély mennyiségben kerültek magántulajdonba különféle liturgikus kegytárgyak. Hasonló módon, feltehetően egy az Esterházyak kegyurasága alá tartozó templom felszerelési tárgyai közül, az 1780-as években juthattak magánkézbe az Esterházy-megrendelésre készült gyertyatartók is.

Irodalom

- Szerk.: Szilágyi András: *Esterházy-kincsek. Öt évszázad műalkotásai a hercegi gyűjteményből*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2006. - Nr. 65. (Pandur Ildikó)
- Szerk.: Szilágyi András: *Über vier unbekannte Goldschmiedearbeiten Lukas Neussers. Augsburger Kerzenleuchter mit dem Wappen Miklós Esterházy*. *Ars Decorativa* 19, 2000. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2000. - és képek (Pandur Ildikó)

